

УДК 658.14/17: 656.61

Устинов Р.Г.*аспірант кафедри екологічного менеджменту,
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь***РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

У статті доведено значимість поглибленого дослідження проблеми регіональної інвестиційної діяльності. Підкреслюється, що управління інвестиціями є найважливішими заходами структурного перетворення виробничого й соціального потенціалу України. Наголошується, що для встановлення принципово інших взаємин у сфері відтворення необхідний досить великий період часу. Наведено цілі поточної інвестиційної політики для більшості регіонів у цей час і визначені найважливіші проблеми розробки регіональних бюджетів розвитку. Встановлені принципи формування обґрунтованої регіональної інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиційні процеси, джерела інвестицій, принципи інвестування, фактори інвестування, інвестиційні рішення.

РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ**Устинов Р.Г.**

В статье доказана значимость углубленного исследования проблемы региональной инвестиционной деятельности. Подчеркивается, что управление инвестициями является важнейшей мерой структурного преобразования производственного и социального потенциала Украины. Подчеркивается, что для установления принципиально новых взаимоотношений в сфере воспроизводства необходим довольно большой период времени и приведены цели текущей инвестиционной политики для большинства регионов в это время. Разработка обоснованной инвестиционной политики региона на перспективу происходит в соответствии с глобальной целевой установкой относительно развития данного региона. Приведены самые важные проблемы разработки региональных бюджетов развития. Установлены принципы формирования обоснованной региональной инвестиционной политики. Проведен обзор особенностей инвестиционных процессов в регионах Украины. Сформулированы некоторые положения относительно моделирования инвестиционного климата регионов Украины.

Ключевые слова: инвестиционные процессы, источники инвестиций, принципы инвестирования, факторы инвестирования, инвестиционные решения.

DEVELOPMENT OF INVESTMENT PROCESSES IN REGIONS OF UKRAINE**Ustynov R.**

In article the importance of profound research of a problem of regional investment activity is proved. It is underlined that management of investments are the major measures of structural transformation of industrial and social potential of Ukraine. Economic strengthening and activation of investment activity it is possible to reach only thanks to creation of the market of capitals. This problem multiplane also contains as short - and the long-term aspects connected with the decision of a problem of development of the market of share capitals and the state securities. The features inherent in investment processes which occur in regions of Ukraine are resulted. It is underlined that enough big period of time is necessary for

an establishment of essentially new mutual relations in reproduction sphere. The purposes of a current investment policy for the majority of regions are resulted at this time. Working out of a well-founded investment policy of region on prospect arises from a global purpose concerning development of the given region. The most important problems of working out of regional budgets of development are resulted. In realisation of own investment policy each region of Ukraine can pursue the diverse aims, however local investment initiatives should not contradict installations both internal regional economic policy, and the global purpose of economic development of the country. Principles of formation of a well-founded regional investment policy are established. The review of features of investment processes in regions of Ukraine is spent. Some positions concerning modelling of an investment climate of regions of Ukraine are formulated.

Keywords: investment processes, sources of investments, investment principles, investment factors, investment decisions.

Постановка проблеми. Значимість поглибленого дослідження проблеми регіональної інвестиційної діяльності визначається тим, що управління інвестиціями є найважливішими заходами структурного перетворення виробничого й соціального потенціалу України, підвищення ефективності його використання, проведення діючої державної політики.

В Україні на сучасному етапі розвитку економіки необхідною умовою ефективності інвестиційної діяльності є відродження фінансово-кредитного та інвестиційного ринків. Економічного підсилення та активації інвестиційної діяльності можна досягти тільки зі створенням ринку капіталів. Це завдання багатопланове й містить як коротко-, так і довгостроковий аспекти, пов'язані з вирішенням проблеми розвитку ринку акціонерних капіталів і державних цінних паперів. Останнє досягається заохоченням надходжень та інвестицій, а також надходжень від приватизації. Існуючий механізм інвестиційної діяльності поки що недосконалий і не має відповідної методологічної основи. Потребують подальшого відпрацювання такі практичні аспекти як фінансові інструменти інвестиційного процесу відтворення капіталу, механізм формування ресурсів і джерел інвестування на підприємстві, формування ринку цінних паперів та ін.

Метою статті є визначення особливостей розвитку інвестиційних процесів в регіонах України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У роботах Гребеникова Е. [2], Москаленко В. [3] розглядаються актуальні питання загальної динаміки обсягів інвестицій в економіці та аналіз їхніх джерел й напрямків за видами економічної діяльності. Статті Харламової Г. [4], Танько К. [5], Качаєва Ю. [6], Петкової Л. [7] присвячені вивченню регіональної специфіки інвестиційної діяльності й факторів, що визначають її стан. Однак, у силу тісного системного взаємозв'язку й динамічності цих процесів і явищ існує об'єктивна необхідність у постійному моніторингу їхнього сучасного стану з метою своєчасного і якісного регулювання.

Виклад основних результатів дослідження. Інвестиційним процесам, що відбуваються в регіонах України властиві наступні особливості.

Децентралізація інвестиційного процесу. Можна виділити два напрямки цього процесу: державний центр – регіон; регіональний уряд – регіональні промислові й фінансові інститути. У першому випадку відбувається передача централізованих керуючих функцій на користь регіональних владних структур при одночасному виснаженні державних джерел інвестицій. У другому випадку економічна політика регіональних владних структур приводить до поступового скорочення обсягів державних інвестицій. Частка прямих державних інвестицій у валових капітальних вкладеннях незначна. Отже, сучасний інвестиційний процес у регіоні характеризується скороченням частки державних інвестицій при збереженні державного контролю над великим розміром капітальних вкладень.

Перехід до переважно економічних методів впливу. Держава втрачає свої функції головного планувального інституту й інституту, що розподіляє та здобуває інші, раніше не властиві їй ролі: власника, рівноправного учасника, пайового партнера, фінансового агента, гаранта й кредитора.

Для встановлення принципово інших взаємин у сфері відтворення необхідний досить великий період часу. Також як і будь-якій іншій розвинутій системі, економіці властива інерція, тому процес перетворень зустрічає опір старої моделі управління. До нових форм державного впливу на інвестиційний процес у регіонах країни можна віднести: формування інвестиційного бюджету як ключового елемента державного планування, довгострокове державне кредитування, державні гарантії й регулювання діяльності акціонованих підприємств за допомогою управління пакетами акцій, що належать державі.

Поява нових учасників інвестиційного процесу. На керованість інвестиційним процесом впливає і його структурний розвиток, який характеризується появою великої кількості нових суб'єктів.

У здійсненні власної інвестиційної політики кожний регіон України може переслідувати найрізноманітніші цілі. Головна проблема полягає в тому, що локальні інвестиційні ініціативи не повинні суперечити установкам як внутрішньої регіональної економічної політики, так і глобальній меті економічного розвитку країни.

Цілями поточної інвестиційної політики для більшості регіонів у цей час є: структурна перебудова регіональної економіки; досягнення економічної самостійності й забезпечення економічної безпеки регіону; раціоналізація розміщення продуктивних сил у регіоні й зміцнення власної індустріальної бази; виділення пріоритетних інвестиційних проектів, виходячи з інтересів регіонального господарського комплексу.

Розробка обґрунтованої інвестиційної політики регіону на перспективу виникає із глобальної цільової установки щодо розвитку даного регіону. Більшість регіонів країни ставлять своєю стратегічною метою створення структурно й технологічно розвинутої економіки зі стійким типом відтворення. Відповідно до цього визначаються принципи інвестиційної політики регіону.

Для більшості регіонів України в цей час актуальна проблема розробки й реалізації промислової політики, яка була б націлена на більш ефективний розвиток реального сектору, виділення пріоритетних напрямків індустріального зростання, активізацію вкладення в них інвестиційних і фінансових ресурсів.

Інноваційний характер інвестицій. Одне з найважливіших вимог сучасності – інноваційний характер розвитку економіки регіонів. Інновації стають найважливішою умовою економічного підйому країни. Забезпечення необхідного рівня інноваційної активності в економіці регіону – ключова економічна проблема успішності його розвитку. У той же час інноваційна активність в українській економіці поки ще досить низька, що викликано слабкою пропрацьованістю організаційно-економічних моделей діяльності економічних агентів.

Політика інновацій полягає в передбаченні змін виробничої функції господарюючого суб'єкта й виробленню рішень, що забезпечують сталий розвиток. Інноваційна стратегія регіону формується виходячи із цільових економічних установок, прийнятих підприємствами на довгостроковий період. Інноваційна стратегія, опираючись на стратегічний маркетинг, повинна випереджати ринковий попит і деякою мірою формувати його в майбутньому.

Принципами формування обґрунтованої регіональної інвестиційної політики є: ефективність, структурна рівновага, цілеспрямованість, загальнонаціональна значимість.

Орієнтир на ефективне інвестування. Інвестиції, що спрямовують в економіку регіону, повинні приносити прибуток в умовах, що обмежуються цілями кожного конкретного проекту, періодом його реалізації, ресурсами, що залучають під нього. Доцільно вкладати кошти в проекти, ефективність яких заздалегідь підтверджена, строки окупності невеликі, а умови реалізації не

мають додаткових ризиків. Отже, інвестиції повинні спрямовуватися в першу чергу на створення нових некапіталомістких або стратегічно важливих виробництв, орієнтованих на конкретні внутрішні й зовнішні ринки збуту, або реконструкцію й модернізацію традиційної промислової бази. Слід відмовитися від фінансування й підтримки безнадійно збиткових підприємств, а також від створення нових виробництв, продукція яких буде неконкурентоспроможна в порівнянні з аналогічними завезеними товарами або ресурсами.

Прагнення до досягнення структурної рівноваги. У регіональній економіці інвестиційні потоки мають певні обмеження структурного характеру. Кожне структурне співвідношення потребує встановлення деяких граничних рівнів розвитку або поточного стану. Граничні значення повинні встановлюватися виважено, залежно від тактичних умов реалізації того або іншого етапу програми й можливості втручання держави у вирішення цих проблем, оскільки можливо свідоме маніпулювання подібними співвідношеннями.

Цілеспрямованість інвестування. Необхідність цього принципу пов'язана з обмеженістю інвестиційних ресурсів. Інвестиції слід направляти на реалізацію кінцевого числа проектів, що мають конкретне обґрунтування й практичну користь.

Загальнонаціональна значимість. Проведення інвестиційної політики в регіонах не припускає здійснення тієї або іншої національної ідеології, воно акумулює матеріалізацію корпоративних, групових і приватних інтересів сторін, лише опосередковано представляючи собою реалізацію інтересів суспільства в цілому. У цьому її вразливість. Інтереси різних груп перетинаються й найчастіше гальмують розвиток економіки. Тому основними умовами реалізації інвестиційної політики повинні стати концентрація й загальна спрямованість фінансових і інших інтересів основних суб'єктів інвестиційного процесу, їх відповідальність у прийнятті рішень і реалізації тих або інших програм. Формування такого підходу повинні взяти на себе державні органи регіону.

Для комплексного аналізу можливих джерел надходження інвестиційних ресурсів важливо враховувати найважливіші фактори, що спонукають ті чи інші групи інвесторів приймати інвестиційні рішення.

Основними джерелами регіональних інвестицій є: державні інвестиції (державного й регіонального рівня), приватні внутрішні інвестиції, приватні іноземні інвестиції, іноземні державні й міждержавні інвестиції.

До державних інвестицій у регіоні відносять: кошти державного бюджету розвитку (державного й регіонального); інвестиції державних підприємств і організацій, міністерств і відомств, позабюджетних фондів, здійснювані поза плановою інвестиційною програмою; податкові пільги й інвестиційні кредити, надавані підприємствам і іншим економічним суб'єктам, а також кредити державних фінансових структур.

Регіональний бюджет розвитку є ключовим інститутом державної участі в сфері регіональних відтворювальних відносин.

До найважливіших проблем розробки регіональних бюджетів розвитку відносять: недостатність фінансових ресурсів для покриття поточної валової інвестиційної потреби регіону; недосконалість державного регулювання при акумуляції джерел інвестиційного бюджету – використання переважно прямих державних інвестицій при низькій зворотності коштів, що приводить до поступового виснаження ресурсів; перевантаженість бюджету видатками, виділюваними на безповоротній основі, і територіальні відмінності в розподілі інвестицій, які в довгостроковій перспективі можуть призвести до ряду негативних тенденцій у зайнятості, розселенні й інших соціальних аспектах життя населення; відсутність соціально-економічного критерію здійснення державної інвестиційної програми; неефективне розміщення інвестицій і невиправдане перевищення кінцевих витрат у будівництві за рахунок державних коштів.

Для активізації приватних інвестицій населення необхідна нова регіональна політика доходів, яка містить у собі три наступні блоки: забезпечення зростання номінальних і реальних доходів населення, стимулювання заощаджень, управління активами [1].

Перший блок є основним. Підвищення рівня доходів безпосередньо приводить до росту приватних інвестицій. Найбільш реальним кроком у цьому напрямку було б зниження податкового тягаря на доходи приватних осіб. Це більшою мірою прерогатива державної влади. Однак і регіональна влада може вплинути на підвищення рівня доходів у регіоні шляхом установлення прибуткових податкових ставок оподатковування, зниження рівня безробіття шляхом створення нових робочих місць, залучення в економіку регіону інвестиційних ресурсів. Підвищення грошових доходів населення можливо також шляхом вирішення регіональної бюджетної кризи, рішення проблеми неплатежів, проведення своєчасної індексації заробітної плати, оптимізації структури зайнятості.

Другий блок покликано забезпечити стимули до створення довгострокових заощаджень. Тут, крім чисто економічних механізмів, політика доходів повинна включати певні пропагандистські установки. Кожна людина повинна знати, що держава зацікавлена в його доходах і заощадженнях і гарантує це право, що його гроші можуть приносити реальний дохід, а його власність множитися в результаті вільного вибору інвестицій. При цьому не варто стимулювати ріст споживчих видатків на предмети розкоші, товари, що не мають інвестиційної мети. Вихідним критерієм норми заощаджень повинні стати 15-20% річного доходу, що є стандартним показником для середнього класу США.

Третій блок політики доходів – розробка системи управління активами. Це сфера державних інтересів і державних гарантій. Держава зацікавлена в тому, щоб заощадження спрямовувалися переважно в нерухомість, цінні папери й банківські депозити, тобто були в обороті.

Висновки. Проведений огляд особливостей інвестиційних процесів в регіонах України, визначення цілей інвестиційної політики регіонів та принципів її формування, дозволяє висловити деякі положення щодо моделювання інвестиційного клімату регіонів. Отже, він повинен включати:

Мету залучення іноземних інвестицій: вона повинна виходити лише з інтересів національної економіки країни сьогодні і на перспективу - стабілізація, економічне зростання як основи добробуту населення регіонів України. Засоби досягнення мети: оптимальне поєднання формування фонду інвестування як за рахунок вітчизняних можливостей, так і шляхом прийняття іноземного капіталу на умовах, що не загрожують економічній і політичній незалежності України. Економічне середовище: стан економіки країни, тобто наявність реальних можливостей (інвестиційного поля) і необхідності прийняття іноземного капіталу - на основі проведених економічних розрахунків. Соціальне середовище та його особливості: наявність певного негативного відношення населення до іноземного капіталу. Політичне середовище: відсутність загрози націоналізації капіталу, політична стабільність тощо. Доцільність: включення до моделі спільних інвестиційних проектів, що вже довели свою ефективність.

1. Барановський О.І. Залучення інвестицій: питання теорії і практики / О.І. Барановський, М.М. Туріянська. – Д.: Астро ПП, 1999. – 276 с.

2. Гребеникова Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активизации / Е. Гребеникова // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 2. – С. 14-18.

3. Москаленко В.П. Современное состояние основных фондов в Украине и оптимизация источников финансирования инвестиций / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. Наукове видання. – Суми: УАБС. – 2004. – С. 386-392.

4. Харламова Г.О. Неоднорідність інвестиційного простору України / Г.О Харламова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2. – С. 27-34.
5. Танько К.С. Особливості розвитку інвестиційних процесів на регіональному рівні / К.С. Танько // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 1. – С. 17-20.
6. Качаєв Ю.Д. Географічна сегментація ринку інвестицій в основний капітал України / Ю.Д. Качаєв // Фондовый рынок. – 2000. – № 24. – С. 9 - 11.
7. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л.О. Петкова // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 40-47.

E-mail: tano4ka.top@yandex.ru